

regionalen schrijver. Zijn nieuwste product maakt hierop geen uitzondering.

Deze dorpsverveling heeft als hoofdfiguur Gertjan Besaan, om zoo te zeggen erf-koster van de Braank-sche kerk. Van vader op zoon ging deze kerkelijke functie over in de familie Besaan, waardoor dit overigens onaanzienlijke ambt een zekere wijding kreeg. Het vereischte van zijn bekleeders dan ook een liefde en toewijding, buitensporig groot in de oogen van hen, die buiten de dorpsstraditie staan. Gertjan, een echte driftkop in zijn jonge jaren, ondanks zijn zeer gesloten aard, had het recht erop bijna verbeurd, door een moorddaanslag die hij voornemens was te plegen. Gelukkig wordt hij voor misdadig behoed en kan hij, na het mes te hebben geworpen, de kosterswoning betrekken met zijn vrouw Sijtje, een stille, ingetogen, haast menschenhuwe vrouw.

Om dit paisibele gezin weet de schrijver een web van tragische gebeurtenissen te weven. Het huisje, in de schaduw der kerk verborgen, wordt 't tooneel van een reeks aangrijpende gebeurtenissen.

Ooms is een sterk verteller, die de aandacht onafgebroken weet vast te houden. De kerk, met de kosterswoning daarnaast, blijven in het middelpunt staan, al wordt het leven van het dorp en zelfs van den geheelen polder vandaar uit bekeken.

Het eerste kind, tot Gertjans spijt een meisje, blijft langen tijd het eenige en daarmee dreigt de kosterstam af te sterven. Als dit meisje in de kerk op gruwelijke wijze omkomt, daar het zichzelf aan de klok-ketouwen heeft vastgemaakt, lijkt 't geluk verdwenen uit het kostergezin.

Nieuwe hoop ontluikt, als na jaren een zoon geboren wordt, een opvolger dus. Met ziekelijke zorg hecht zich de angstige moeder aan dit kind. Zij weet den vader mee te voeren op het pad van een veel te slappe opvoeding, waardoor de verwende knaap tot een barren bengel, een luien nietsnut en tenslotte tot een gewetenlozen misdadiger opgroeit.

Deze ontwikkelingsgang is psychologisch goed verantwoord. De eenzelvige vrouw uit het stille huisje, reeds gebroken door verdriet om den vreeselijken dood van haar dochtertje, waarvan zij zich de schuld geeft, wordt daardoor de overbezorgde moeder, die, geestelijk versuft, het wangedrag van haar luken zoon vergoelijkt in het geloof, dat hij toch bij de kerk behoort. Voor haar simpele verstand is het begrip kerk samengegroeid met het gebouw, dat aan haar zorgen mee is toevertrouwd, en dat eens door den zoon zal worden verzorgd. Zij weet daardoor den vromen vader in het hart te grijpen. Ook hij gaat gelooven, wat hij blijft hopen, tegen alle redelijkheid in.

Bij den vader komt hier nog bij de angst voor de overerving van zijn ouden aard. Als dan ook zijn zoon later met het hervonden mes van zijn vader een medeminaar vermoordt, is de oude man gebroken.

Jarenlang heeft hij zich verzet tegen den wensch van zijn vrouw, die de kosterswoning wilde verlaten, daar zij zich onwaardig gevoelde in de gewijde nabijheid van de kerk. Zijn gezonde orthodoxe leer, op grond waarvan hij steeds geweigerd had, voor vrijzinnige predikanten de klok te luiden, behoeft hem voor ziekelijke neigingen. Pas als de dwaze, hoogmoedige organist hem verwijt, dat hij zijn eigen huis niet goed kon regeren en dus in 's Heeren huis geen organist mocht hinderen, meent hij dat hij moet gaan. Hiermee naderen wij het einde van het boek en daarmee de zwakste plek er in. Gertjan verlaat de kosterswoning, ondanks de dringende verzoeken toch te blijven, ook van hen die hem vroeger wegens het wangedrag van zijn zoon onaantvaardbaar achtten. Deze zit nu als onberouwelijk moordenaar in de gevangenis, de hoop op overdracht van het erfelijke ambt is voorgoed den bodem ingeslagen; het is begrijpelijk, dat de vader in deze omstandigheden de nutteloosheid van het plaatsbewaren inziet en zich voortijdig terugtrekt. En toch voldoet dit slot niet geheel. Het geheele boek door wordt Gertjan geteekend als een vroom man, die voor zijn beginsel alles over heeft, zelfs zijn betrekking. Als de vrijzinnige dominee bij herhaalde weigering van den koster, de klokken voor hem te luiden, hem met ontslag uit zijn functie dreigt, wijkt de koster niet. Als christen mag hij niet Gods volk oproepen naar Gods huis, om een Godloochenaar te gaan hooren. Als men dit van hem zou vergen, kan hij niet koster blijven. Zoo teekent hem de schrijver als een gezond christen, een man die weet wat hem past in de kerk, ook al is er op zijn opvoedingssysteem alles aan te merken.

Ziet de schr. dit toch als ziekelijk? Hij laat nog eens den vrijzinnigen predikant ten tooneele verschijnen, als bezoeker van den verloren zoon. Dankbaar is de koster voor die daad van menschelek medeleven, hoewel hij desondanks nog weigert de klok te luiden.

Met Kerstmis blijft de koster in de kerk en vindt daar zijn vrouw bidden. Samen knielen ze neer en smeeken om redding voor hun zoon, den moordenaar. Dan daalt de vrede in hun hart, want nu hebben zij het geloof gevonden.

Waarom dan, nu zijn vrouw ook niet meer ziekelijk geloovig is, het ambt niet bekleeft tot den laatsten levensdag? Omdat er reeds een andere koster benoemd is? De schr. had dit zelf in de hand. Het slot bevredigt mij niet.

Ooms heeft weer een goeden greep gedaan in de geschiedenis van zijn polderlandschap. Hij heeft er een goed geschreven, een boeiend en soms zeer spannend

verhaal van gemaakt, met al de deugden van het regionale genre, maar ook met de gebreken er van. Hij blijft tot het einde toe vertellen, zijn personen misen daardoor te veel eigen leven, ze zijn te simplistisch om romanfiguren te worden. Maar in het minder eischende verhaal, dat vooral door treffende gebeurtenissen gedragen wordt, doen ze het uitstekend.

Gron.

H. S.

Boekbespreking

Een belangwekkend getuigschrift

I

Dat prof. dr G. C. Berkouwer een vruchtbare pen heeft zal wel niemand ontgaan zijn. Regelmatig toch kondigt de uitgever Kok (Kampen) op de laatste pagina van dit blad aan dat er weer een deel van prof. B.'s „Dogmatische Studiën" verschenen is. Minder bekend zal het zijn, dat in de laatste jaren zijn boeken de bijzondere belangstelling hebben van Hervormde theologen en onder hen vooral de dusgenaamde „barthianen". (Ik gebruik dezen term, die zoo langzamerhand in ons spraakgebruik is ingeburgerd, ter aanduiding van die theologen die zelf erkennen, of geacht kunnen worden, in groote lijnen in te stemmen met de theologie van Karl Barth. Men zoekt daarin dus geen goedkoop scheldwoord!)

Zoo wijdde dr H. Berkhof, onder den titel „Doops-overwegingen", aandacht aan het boek „Karl Barth en de Kinderdoop" („In de Waagschaal", 27 Febr. en 5 Maart 1948).

Prof. dr K. H. Miskotte schreef een artikel „Conflict met Rome", n.a.v. het gelijknamige boek van prof. B. („In de Waagschaal", 11 Juni 1948).

Prof. dr G. C. van Niftrik schreef een artikel „Geloof en rechtvaardiging", over het eerste deel van de „Dogmatische Studiën" („De Gereformeerde Kerk", 9 Juni '49).

En nog zeer onlangs schreef dr Berkhof een artikel „Nieuwe perspectieven in het Neo-Calvinisme" („In de Waagschaal", 9 Sept. '49), n.a.v. de eerste twee delen van de „Dogmatische Studiën".

In één opzicht zijn de critici zeer éénstemmig: in hun lof voor den arbeid van prof. B. Prof. Miskotte schreef o.a.: „Dat er in dit boek van dr Berkouwer nagenoeg geen wóórd bestrijding van Barth voorkomt, mag men o.i. niet verklaren uit de strategische en paedagogische overweging, dat wij, naar buiten althans, in het conflict met Rome, eensgezinde kinderen moeten blijken te zijn; zulk opportunisme ligt niet in de lijn van de auteur". (Spat. van prof. M.).

Prof. v. Niftrik verzuimt niet zijn kritiek te laten hooren, maar merkt niettemin het volgende op: „Met voorzichtigheid wordt door prof. Berkouwer ook over Barth geoordeeld. Men zal in dit boek tevergeefs zoeken naar de tegenwoordig zo gebruikelijke felheid van Barth's tegenstanders. Op blz. 181 heet het, nadat een overzicht is gegeven over Barth's geloofsbeschouwing: „Men is met deze beschouwingen over het geloof niet klaar met ze als symptomen van een crisistheologie ter zijde te leggen". Dit wijst, dunkt mij, op een groeiende waardering. En als prof. Berkouwer Barth bestrijdt, zoals blijv. op blz. 169—173, doet hij het op een wijze, die haast een apologie voor Barth wordt".

En tenslotte, in het jongste artikel van dr Berkhof valt o.m. dit te lezen: „Het meest frappant is wel de verhouding, die Berkouwer tot Barth gevonden heeft en die in fel contrast staat tot de zelfverzekerde domheid, waarmee een groot deel der gereformeerde pers zich van de grootste theoloog van deze tijd afmaakt. Telkens valt Berkouwer Barth bij. Geen wonder, waar ook hij een stille strijd voert tegen het systeem en tegen het wettische Christendom".

Deze uittaling van Berkhof is in meer dan één opzicht leerzaam. Ik wil niet beweren dat het het éénige criterium is, maar het is wel opvallend dat in de door mij gegeven citaten steeds weer blijkt welke groote rol de verhouding tot Barth speelt in het oordeel der critici. Ik kom daarop nog terug.

Belangrijk echter is ook te zien hoe het oordeel dezer critici is over den theoloog, die het waagt Barth krachtig te bestrijden. Desulken zijn zelfverzekerd en dom. Meen niet, dat dr Berkhof in deze weinig-intelligente opmerking alleen staat. Ik hoef, om dat aan te toonen, waarlijk niet te verwijzen naar de zeer haterlijke artikelen van prof. Miskotte en ds. J. J. Buskes Jr in „In de Waagschaal". Iemand die de moeite neemt het Voorwoord (in beschaafd Ned. heet dat „Woord vooraf") van den 1en en 2en druk van prof. van Niftrik's „Een beroerder Israëls" door te lezen, kan daaruit een heele collectie soortgelijke opmerkingen bijeenbrengen. En ook daár zal men geen poging zelfs vinden goede gronden voor die scheldpartijen aan te geven. Dit schelden zij dezen theologen gaarne vergeven. We wisten overigens toch al dat SCHRIVEN over occumene en zoo, niet hetzelfde is als occumenisch DOEN.

Prof. Berkouwer is niet aansprakelijk voor hetgeen dr Berkhof over hem schrijft. Ik stel me echter voor, dat de hooggeleerde zich toch ietwat onprettig ge-

voelt als hij leest over „die stille strijd tegen het systeem". Misschien zal hij hog blozen ook als hij denkt aan den Synodepraeses Berkouwer. In 1944 liet hij zich toch — op zijn minst — gaarne gebruiken als handlanger om het „systeem" te handhaven, met alle gevolgen van dien. En tot op vandaag heeft niemand iets kunnen bemerken van dien strijd tegen dat bepaalde systeem. Wel echter van een allesbehalven stillen strijd tegen bepaalde personen, zooals prof. Schilder onlangs duidelijk aantoonde.

Hierdoor schijnt echter tevens de conclusie gerechtvaardigd, dat dr Berkhof zich bij dit oordeel wat al te gemakkelijk liet leiden door het criterium: pro of contra Barth. „Pro-Barth" wil dan blijkbaar zeggen: wars van systemen. Ik zou die correlatie niet graag voor mijn rekening nemen!

Dr Berkhof vervolgt zijn betoog: „En als hij meent, met Barth van mening te moeten verschillen, dan geschiedt dat in dezelfde rustige vrijheid en broederlijkheid, waarmee hij ook met mensen uit het eigen kamp, tot Kuyper toe, van mening kan verschillen; en: met dezelfde erkenning van de schriftuurlijke bedoeling, die hij ook daar onderkent, waar hij met de formulering niet kan meegaan. Deze vrijheid van reseriment en schematisme, dit luisteren naar alle kanten zonder vooringenomenheid, doet bijzonder weldadig aan".

't Lijkt me weinig waarschijnlijk dat dr Berkhof regelmatig het „Gereformeerd Weekblad" leest, hij zou anders ongetwijfeld hebben geconstateerd op welke bijzonder rustige en broederlijke wijze prof. B. met zijn „vrijgemaakte broeders" van meening kan verschillen, zelfs als het overleden „broeders" betreft. Dr Berkhof moest ons liever zooiets niet suggereren.

Er is nog meer: „Bij Berkouwer krijgt het Neo-Calvinisme (als het nog bestaat) weer brede allures. Het keert vol schrik terug uit het sectarische slop, (ja zeker, zoo staat het er, J. M. Z.) waarin het bijna vastgelopen was. In diezelfde mate komen we ook weer dicht bij elkaar. De vreugde over Berkouwers publicaties, ook bij vele Hervormde theologen, heeft goede gronden". En even verder: „Zo doemen synthese's op, waaraan we 10 jaar geleden nog niet durfden te denken". Om dan het artikel te besluiten: „Misschien is de tijd niet verre, dat we de term „Neo-Calvinisme" als onzakeelijk ter zijde stellen en slechts in een zekere historische zin gebruiken. In elk geval: voor Berkouwers denken en schrijven zijn wij dankbaar. Aan dit bijbels-synthetische denken kunnen we allen een voorbeeld nemen. Waar dat ingang vindt behoeven we geen nieuwe scheldingen te vrezin, maar krijgen we een nieuwe Geestesgemeenschap te ervaren".

We doen de genoemde „barthiaansche" theologen stellig geen onrecht als we beweren, dat ze de theologie van Barth grondig kennen. En waar deze „leeringen" van Barth er blijkbaar op uit zijn, zooals boven aannemelijk werd gemaakt, om geschriften van anderen te onderzoeken op hun positie-keuze t.a.v. Barth, daar mogen we veilig concluderen dat de kritiek van prof. Berkouwer zich tot een, in hun oogen, toelaatbaar minimum beperkte.

Nu heeft sinds jaar en dag prof. Schilder zich met de theologie van Barth beziggehouden, en in diën arbeid was hij wel allerminst voor misverstand vatbaar. En hoor nu wat vooraanstaande „barthianen" zeggen over de geschriften van een anderen dogmaticus, die zichzelf eveneens nadrukkelijk gereformeerd noemt. Immers groeiende waardering voor Barth en uiterste voorzichtigheid in zijn kritiek op Barth. En dat terwijl diezelfde hoogleraar kritiek heeft op Kuyper, o.a., volgens het artikel van prof. van Niftrik, op Kuyper's leer van de rechtvaardiging van eeuwigheid. Je mag wel kritiek hebben op Kuyper in de synodocratische gemeenschap, als je maar geen Schilder heet. Anders gezegd: quod licet Berkouwer, non licet Schilder. Dat is óók een Aha-Erlebnis.

Dr Berkhof ziet, zooals kan blijken uit 't bovenstaand citaat, synthese's opdoemen. Ik geloof niet hem mis te verstaan als ik daaruit de zakelijke bedoeling constateer dat Berkouwer en de „barthianen" naar elkaar toegroeien. Men bedenke wel, dat het hier geen kwaadaardige opmerking uit „De Reformatie" betreft, maar welwillende woorden uit „In de Waagschaal". Dr Berkhof durft zelfs al denken aan 'n nieuwe Geestesgemeenschap. Weilliet ziet dr B.'s geestesoog de stroomen, die in 1834 en 1886 uit elkaar gingen, weer samen-vloeden. Ik geloof, helaas, dat dit perspectief inderdaad zichtbaar is. Dr B. zal ook wel eens iets gelezen hebben van een anderen hoogleraar aan de V.U., dr Dispenhorst Jr. En hij zal ongetwijfeld het een en ander weten over de situatie in de synodocratische zendingskringen. En niet te vergeten de toenemende neiging tot aansluiting bij den Wereldraad van Kerken. Men kan overigens over prof. Berkouwer en zijn arbeid denken wat men wil, dr Berkhof's opmerkingen verdienen alle aandacht.

Dr Berkhof zal 't mij niet kwalijk kunnen nemen dat ik moet opmerken ook bepaalde dingen te zien, óf nog duidelijker te zien. Het lijkt me nu niet meer zoo vreemd, dat het juist de Amsterdamsche afdeling van S.S.R. is waar men zoo begeerig is den confessionee-len grondslag los te laten. Want in Amsterdam staat ook de V.U., waaraan prof. Berkouwer hoogleraar is. En deze dogmaticus wordt al „broeder" genoemd door de „barthiaansche" grootmeesters en krijgt bovendien hartelijke klopjes op zijn „dogmatische" schouders. De redactie van „In de Waagschaal" schreef im-

mers over onze ver- dit artikel stemmen

In ka- prof. So- laten als V.U. en op deze hof bele-

De ch- onderzo- echter- geput- van" d- diën". den sch- aan te f-

Stond- maakt a- veel mis- zomer. I- ziet als- synodoc- zijn dog- in „bart- er „ope- meer da- verdient- wellicht- dingen a- weg "n- stelt om- ven te a- Maraca-

Deze b- bijdrage- klaring- treden v- toont de- maar nie- peetleves- in den t- treft me- beste ge- geen do- Geest, I- ren als- welkom- bij opna- van belc-

Amic- Iema- eigenlij- tenlands- ven. Ik ar- giste. Wie I- kost - tet in u- door ee- Als I- draagt- Natuur- kunnen- ligheden- geten, naliteit- door de- king va- matie. Het i- die zich- maar d- Het a- tikel va- ontving- te „ont- Het I- te schr- Dit a- formati- waarbir- denis en- land ge- Wij h- dat het- door ell- van on- ring op- Ik he- zaken - roomsel- ontving- dat dez- calvinis- Allic-